

Samenvatting

Myriam Dumortier, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Hoe zullen milieu en natuur in Vlaanderen gedurende de volgende decennia evolueren en welke impact kan het beleid daarop hebben?

De Milieuverkenning en de Natuurverkenning 2030 evalueren enerzijds een referentiescenario, dat het huidige beleid ongewijzigd voortzet tot 2030. Ze evalueren anderzijds ook een of meerdere alternatieve scenario's die zich richten op de Europese doelstellingen voor milieu en natuur.

De Milieuverkenning en de Natuurverkenning 2030 evalueren een Europa-scenario dat meer middelen inzet om de Europese milieudoelen te kunnen halen. De Natuurverkenning 2030 vergelijkt bovendien verschillende landgebruiksstrategieën bij constante budgettaire middelen. Het scenario 'scheiden' verdeelt de open ruimte tussen haar functies. De natuur wordt bij voorkeur in stand gehouden in grote gebieden met natuur als hoofdprioriteit, op andere plaatsen gelden andere prioriteiten. In het scenario 'verweven' daarentegen wordt overal in de open ruimte bijgedragen aan de instandhouding van de natuur. In dat scenario geldt bij voorkeur overal een multifunctioneel beheer. Om de budgettaire middelen in rekening te brengen, beperkt de verkenning zich noodgedwongen tot de bestaande beleidsinstrumenten. Nieuwe instrumenten of samenwerkingsverbanden zijn niet opgenomen. De opmaak van de scenario's gebeurde in overleg met het beleid. Daardoor is hun samenstelling realistisch, maar blijven de verschillen tussen de scenario's soms beperkt.

De Milieuverkenning en de Natuurverkenning 2030 mogen geenszins als een voorspelling van de toekomst worden gezien. Ze beschrijven meerdere ontwikkelingen die zich in de toekomst onder bepaalde omstandigheden kunnen voordoen. De verkenningen bieden nieuwe inzichten. Die inzichten helpen om op ongewenste ontwikkelingen te anticiperen en zo bij te sturen.

De voorbereidingen voor de Natuurverkenning 2030 leverden bouwstenen op, ook voor andere toekomstverkenningen: klimaatscenario's voor Vlaanderen, een RuimteModel voor Vlaanderen en een rekenmodel om de effecten van stroomgebiedbeheerplannen op vissoorten te berekenen. Die zijn ook rechtstreeks toepasbaar in het beleid.

Voor de voorbereidingen van de Natuurverkenning 2030 ontving het Natuurrapport-team de SPITS-innovatieprijs van de Vlaamse overheid en de prijs 'goede praktijk op de 5e Conferentie over de kwaliteit van de overheidsdiensten in België', omdat het project samen met partners binnen en buiten de overheid en over de beleidsdomeinen

en -niveaus heen werd uitgewerkt, en omdat beleidskeuzen op de langere termijn worden uitgerekend en zichtbaar worden gemaakt in kaarten van Vlaanderen. Dit leidt tot beter geïnformeerde beleidskeuzen en tot een transparanter beleid voor de burger.

De Natuurverkenning 2030 levert volgende inzichten:

- Door de klimaatverandering wordt Vlaanderen geleidelijk warmer en kunnen meer warmteminnende plant- en diersoorten zich vestigen, indien hun dispersiecapaciteit groot genoeg is en ze gepast leefgebied vinden. Tegelijkertijd verliest Vlaanderen soorten waarvoor het te warm wordt. Sommige daarvan zijn nu nog zeer algemeen, zoals de heggenmus. In welke mate deze veranderingen aanleiding geven tot een bijkomend biodiversiteitsverlies, kan met de huidige kennis niet worden uitgemaakt.
- De bevolking van het Vlaamse Gewest groeit tussen 2005 en 2030 met 12 % tot 6 785 000 inwoners. De economische groei bedraagt gemiddeld 2 % per jaar en het belang van diensten in de Vlaamse economie blijft toenemen ten opzichte van agrarische en industriële activiteiten. Daardoor slibt de open ruimte verder dicht. De oppervlakte landbouw gaat meer achteruit dan de versteende oppervlakte toeneemt. De oppervlakte natuur, bos en overig groen breidt uit naar 214 000 tot 220 000 ha in 2015, en haalt bij geen enkel scenario de 237 000 ha die het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen tegen dan voorziet. Daartoe is vooral nog meer verdichting van de versteende ruimte noodzakelijk.
- De voortzetting van het gebiedsgericht natuur- en bosbeleid leidt tegen 2030 tot een uitbreiding van de reservaten met 41 tot 76 % en van de multifunctioneel beheerde bossen met 3 tot 8 %. Dit gaat samen met een uitbreiding van de meeste biotopen en een toename van de kansen voor gevoelige soorten met 0 tot 130 %. Die kansen worden reëler naarmate andere verstoringen afnemen en de soorten de nieuwe leefgebieden kunnen koloniseren. De voortzetting van de huidige budgettaire inspanningen betekent een jaarlijkse toename van het gebied met effectief natuurbeheer met 580 tot 1070 ha. Bij geen enkel scenario wordt de in het Vlaamse Regeerakkoord 2009-2014 vooropgestelde jaarlijkse 3 000 ha extra gebied met effectief natuurbeheer gerealiseerd. Samenwerking met verenigingen of eventueel particulieren kan bij gelijk budget tot een grotere oppervlakte leiden.
- Het aandeel van de habitats van Europees belang dat in reservaat of in multifunctioneel beheerd domeinbos ligt, breidt tussen 2005 en 2030 uit van 40 naar 50 %. Bij alle scenario's kan de geplande 10 000 ha habitatuutbreiding tegen 2030 worden gerealiseerd. Die dient om op termijn de betrokken habitats en soorten in een gunstige staat van instandhouding te brengen. Dat garandeert evenwel nog niet dat die gunstige toestand daadwerkelijk wordt bereikt.

- De atmosferische stikstofdeposities dalen. Maar zelfs in 2030 bij het Europa-scenario blijven ze nog steeds beperkend voor natuurherstel, vooral op de heide. Effectgerichte maatregelen zullen nog lang nodig blijven. De verstoring door verzurende deposities wordt tegen 2030 zo goed als verwaarloosbaar.
- De realisatie van het Europese mestbeleid vergt in het Europa-scenario een vertienvoudiging van de oppervlakte akker met milieugericht beheer. De randvoorwaardenregeling van het Europese landbouwbeleid die het behoud van blijvend grasland oplegt - terwijl de afbouw van de veestapel de behoefte aan grasland doet afnemen - leidt tot meer milieugericht beheer in graslanden, vooral in valleigebieden. Dit komt de gevoelige akker- en graslandsoorten ten goede.
- De veranderingen in landgebruik en klimaat leiden tot meer kansen voor natuur in valleigebieden. Dat betekent ook meer capaciteit voor de buffering van overstromingen en de adaptatie aan klimaatverandering. Daar krijgt Vlaanderen de opportuniteit om de ambities van het Pact 2020 waar te maken en zich op het vlak van biodiversiteit te profileren ten opzichte van de Europese economische topregio's.
- Alle scenario's betekenen een sprong voorwaarts voor de waterkwaliteit, maar de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water blijken zelfs tegen 2027 moeilijk realiseerbaar in het hele rivierennetwerk. Wanneer de huidige budgettaire inspanningen worden voortgezet, haalt Vlaanderen de geplande ontsnippering van 3 000 km prioritaire waterloop tegen 2066.
- Vissoorten die gevoelig zijn voor verontreiniging tonen pas een duurzaam herstel na het realiseren van de goede waterkwaliteit én de ontsnippering van heel hun leefgebied. Ontsnippering in functie van prioritaire soorten kan leiden tot een versneld herstel van die soorten, zelfs zonder het herstel van andere soorten te vertragen. De uitdaging is om de maatregelenprogramma's in de stroomgebiedbeheerplannen en de ontsnippering te herschikken om zo lokaal versneld de voorwaarden voor de soorten van Europees belang te realiseren. Op andere plaatsen kan het referentiescenario worden aangehouden.
- De scenario's 'scheiden' en 'verweven' focussen op Europees belangrijke natuur in functie van de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn. Dit leidt tot meer aandacht voor bos en minder aandacht voor grasland. Vlaanderen dient voor Europa immers meer bij te dragen tot de instandhouding van boshabitat dan graslandhabitat. Om het verlies van biodiversiteit te stoppen, blijft ook aandacht nodig voor de natuur die niet van Europees belang is, zoals de natuur gebonden aan grasland en akker.

- Voor de kosteneffectiviteit is het belangrijk de boshabitats van Europees belang niet enkel via domeinbos te realiseren, maar ook samen te werken met verenigingen en eventueel particulieren. Door de duurder keuze om via domeinbos te werken, leiden de scenario's 'scheiden' en 'verweven' tot een geringere toename van de kansen voor gevoelige bossoorten dan het referentiescenario: respectievelijk 30 tot 40 % versus 40 tot 50 % meer kansen. Voor gevoelige graslandsoorten betekent het referentiescenario 60 tot 70 % meer kansen, tegenover 10 tot 30 % bij de scenario's 'scheiden' en 'verweven'.
- Wanneer de scenario's 'scheiden' en 'verweven' onderling worden vergeleken, blijken ze elk een ander aandeel van de soorten te bevoordelen. Voor soorten van heide en moeras en voor de gevoelige bossoorten is 'scheiden' voordelig. Voor gevoelige soorten van grasland en akker daarentegen, en voor de basisnatuurkwaliteit in de omgeving van alle inwoners, komt 'verweven' beter uit. De uitdaging is om na te gaan hoe deze strategieën binnen het budgettaire kader complementair kunnen worden ingezet in functie van gebieds- of soortgerichte prioriteiten.
- Het Vlaamse Regeerakkoord wenst alle inwoners een basisnatuurkwaliteit in hun omgeving te bezorgen. De oppervlakte bos per inwoner in Vlaanderen neemt af. Dat komt doordat de bevolking sterker groeit dan de bosoppervlakte. Aangezien multifunctioneel bos doorgaans meer recreatieve draagkracht en mogelijkheden biedt dan natuurreservaten en natuurgerichte beheerovereenkomsten, bemoeilijkt die evolutie de ambitie van het Regeerakkoord. Om de huidige oppervlakte bos per inwoner te behouden, dient de bosoppervlakte, net als de bevolking, met 12 % toe te nemen tussen 2005 en 2030. Op basis van de huidige bosoppervlakte van 146 000 ha, betekent dat een stijging van 17 500 ha of van 700 ha per jaar.

De Natuurverkenning 2030 toont dat elk scenario zijn sterkten en zwakten kent. Aangezien de middelen beperkt zijn, is het niet mogelijk alle doelen gelijktijdig en tijdig te realiseren. Door de gepaste strategieën in te zetten in functie van prioritaire soorten of habitats zijn er mogelijkheden om die versneld te herstellen. Een hogere milieumambitie is in alle gevallen nodig voor natuur. De milieumaatregelen worden het best mee afgestemd op natuurdoelen.

De berekeningen ter voorbereiding van de Natuurverkenning 2030 en de Milieuverkenning 2030 leverden bijzonder veel resultaten op, die niet alle kunnen worden samengevat in een rapport maar toch zinvol zijn voor specifieke toepassingen. Per scenario is heel wat meer kaart- en cijfermateriaal te consulteren op www.natuurverkenning.be en www.milieuverkenning.be.

Een uitvoerige beschrijving van de methoden, modellen, maatregelpakketten en scenarioresultaten is terug te vinden in de wetenschappelijke rapporten die beschikbaar zijn op www.milieurapport.be of www.nara.be.